

βαρδούκιον

Πέμπτη, 3 Ιανουαρίου 2013
4:44 μμ

Σημασία:

- Ρόπαλο³¹⁵

Εγκυκλοπαιδικά

Ο Ηρόδοτος αναφέρει ρόπαλα ξύλινα με σιδερένια καρφιά ως όπλα των Ασσυρίων και των Αιγυπτίων.

(63.) Ἀσσύριοι δὲ στρατευόμενοι περὶ μὲν τῆσι κεφαλῆσι εἶχον χάλκεά τε κράνεα καὶ πεπλεγμένα τρόπον τινὰ βάρβαρον οὐκ εὐαπήγητον· ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς καὶ ἐγχειρίδια παραλλήσια τοῖσι Αἰγυπτίοισι εἶχον, πρὸς δὲ ρόπαλα ξύλων τετυλωμένα σιδήρῳ καὶ λινέους θώρηκας. Οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν (5) Ἑλλήνων ἐκαλέοντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν.

Το σκήπτρο στην αρχαία Ελλάδα το χρησιμοποιούσαν ως διακριτικό έμβλημα οι πρέσβεις και οι κήρυκες, ώστε να προστατεύονται από εχθρικές προς αυτούς ενέργειες της εξουσίας.

Ξενόγλωσσα

Ιταλικά

mazza

Ρήμα amazzare = φονεύω

Από εδώ τα Δάνεια: μάτσο δέσμη, ματσάκι δεσμός, ματσόλα σφύρα, ματσούκι, ματσακουλιά, ματσαράγκα, [ματζαφλέρι](#)

Αγγλικά

Mace

Από το Λατ. matea

Club

Σημαίνει και μπαστούνι (της τραπουλας, [πίκα](#))

Σημαίνει και μάτσο βλ. mace : ένα μάτσο άνθρωποι ιδρύουν ένα club (λέσχη).

Γαλλικά

Gibet

1160-74 «μπαστούνι, κεφαλοθραύστης: bâton, casse-tête» (Wace, Rou, éd. A. J. Holden, III, 8325).

Από εδώ και το μον γιβεντιζω, γιβέντισμα, τα γέβεντα.

Συνώνυμα

απελατίκι, κεφαλοθραύστης, ρόπαλο, κορόνη, ματζούκα, ραβδέα, τοπούζι*, σφύρα, Γκλιτσα ή βοσκοράβδι ^{Θεοκρ.}

*) Τοπούζι όμως ήταν και το ροπτρο της πορτας (τακτακι).

Εγκυκλοπαιδικά

- Δεδομένου ότι ήταν ρόπαλο και ότι υπήρχε και ειδικό Βασιλικό Βαρδούκιο, φαντάζομαι ότι αυτό το όπλο κατόντησε διακοσμητικό και διακριτικό του Βασιλέα (κατι σαν σκήπτρο ή στραταρχική ράβδος). Απο το μηκος του φαινεται οτι δεν ειναι κατάλληλο για βάδισμα (οπως η Πατερίτσα).

Ετυμολογία:

- Το Τούρκικο **bardak μπαρντάκ** , βαρδάκ σημαίνει τάσι, φλυτζάνι, κύπελλο. Μπορεί να δίνει αρκετά επώνυμα όπως: Βαρδάκας, Βαρδαξής, Βαρδαξόγλου αλλά δεν φαίνεται να σχετίζεται με το βαρδούκιον.
- Το Μεγα Ετυμολογικόν δεν αναφέρει μεν το βαρδούκιον, αλλά δυο άλλες λέξεις του μπορεί όμως να σχετίζονται με αυτό :

Βάρδιτος] παρὰ τὸ βάρος, βαρύς· μεταφορικῶς. βαρύς· πλεονασμῶ δὲ τοῦ δ, καὶ ἐν ὑπερθέσει, βραδύς· εἴτα βραδίων βράδιτος· καὶ ἐν ὑπερθέσει, Βάρδιτος. Ἰλιάδος ψ', — ἀλλὰ τοι ἴπκοι Βάρδιτοι θείειν: — ἀντὶ τοῦ βραδύτατοι.

Βαρδίνης, ποταμὸς· εἴρηται παρὰ τὸ βαρεῖας καὶ ἐπαχθεῖς ἔχειν δίνας, βαρυδίνης τις ὤν.

Το βαρδούκιον είναι βάρδιτον (βαρύτατον) και βαρύδιον (δίνη = περιστροφή, περιδίνησης) πβλ. Και το βαρύδι της ΝΕ.< μόν βαρύ, υποκοριστικόν βαρύδιον.

Όμοια και το επίθετο **βαρεία σφύρα** (η έχουσα μεγάλο βάρος σφύρα) ουσιαστικοποιήθηκε και έγινε η σημερινή βαριά > βαριοποπούλα .

Παρακάτω το Μεγα Ετυμολογικόν αναφέρει το βάρης:

Βάρης, παρὰ τὸ βάρος, καὶ τροπῇ τοῦ βραχέος· σημαίνει δὲ τὸν πύργον, καὶ τὴν κλίνην· παρὰ τὸ μετὰ βίας πολλῆς ἀρῆσθαι. βάρεις, τείχη, πλοῖα, στοαί, αὐλαί, πύργοι, σφαιραί. τινὲς δὲ λέγουσιν, αἱ μεγάλαὶ καὶ ὑπόβηθροι πέτραι· Ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων.

Το Liddell - Scott. A Greek-English Lexicon. Δεν αναφέρει το σφαιρα για την βάρην

Σφαιρα έχει και το ρόπαλο στις νεώτερες μορφές του (μεσαιώνας)

Εγώ θεωρώ πιθανή την προέλευση από το **βαρδια**> βαρδιανός=φρουρός ή ως αναγραμματισμό από **ράβδος**> υποκ. ραβδίον> ραβδί > ραβδάκιον > βαρδάκιον> βαρδούκιον (με επίδραση από το συγγενές **ματζούκιον**).

Εικόνες

Βυζαντινός κατάφρακτος με βαρδούκιον επ' ώμου.

Βαρδούκιον Δυτικού Τυπου

Μεσαιωνικά βαρδούκια

ΦΡΑΓΚΟΣ ΙΠΠΟΤΗΣ ΦΕΡΩΝ ΒΑΡΔΟΥΚΙΟΝ

Πρωτογονο ροπαλο
Μαιμού

Le Fleau - Ρόπαλον περιδινούμενον

Πολεμικό όπλο, σιδερένιο ραβδί μ' αλυσίδα πού κατάληγε σε σιδερένια μπάλα μέ καρφιά. Το Φλεώ ντ'αρμ των Φράγκων (le fleau d' armes).

Μεσαιωνικό Δυτικό Σκήπτρον

Βαρδούκιον εν δράσει

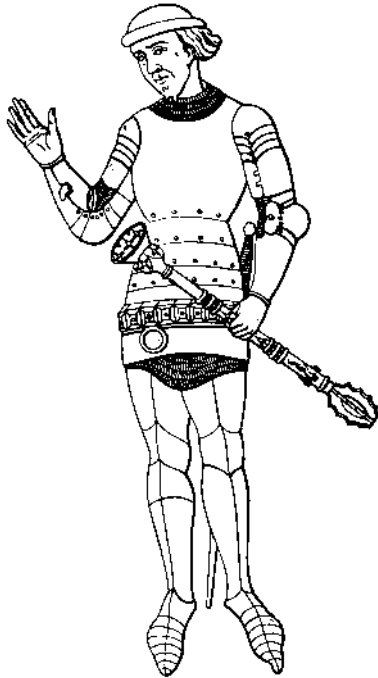
Πολεμιστής με βαρδούκιον

Οθωμανός σπαχής του 15ου αιώνα με βαρδούκιον

Ιππότης με βαρδούκιον

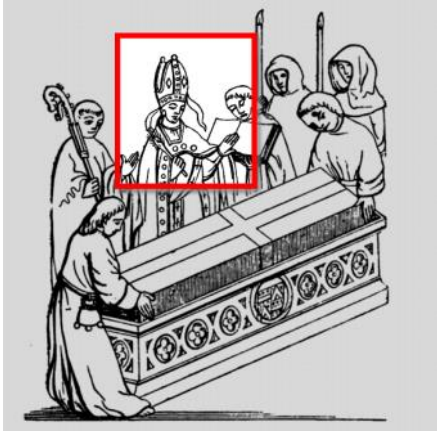
Παρατσουκλια του βαρδουκιου

Η γερμανική ξυλογραφία του 16ου αι. που απεικονίζει επαναστατημένους αγρότες με ροπαλα που τα ονομαζαν «morning star», (ο αστηρ ο πρωινός)
Η λέξη συνδέεται με την Αποκάλυψη Κεφ. 22 §10

ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγὼ εἰμι ἡ ρίζα καὶ τὸ γένος Δαβὶδ, ὁ ἀστήρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός.

Ὅμως σε ένα μουσειο στη Σουηδία το ρόπαλο αναφέρεται και σαν «holy water sprinkler» (αγιαστούρα βλ. εικόνα κατω).

Οι καθολικοί ιερείς ίσως χρησιμοποιούσαν και τους δυο τυπους αγιαστουρας (βλ Εικονα πάνω) . Η αγιαστουρα-ροπαλο ηταν το πειστικότερο επιχειρημα για να αλλαξοπιστησουν οι ειδωλολάτρεις. Πβλ. «ή την πιστη σου αλλάζεις ή ταχεως τα τινάζεις»

Οι ορθοδοξοι παπαδες δεν εχουν ειδικο εργαλειο. Ραντιζουν με αγιασμο τους πιστους με ένα αθωο κλωνι βασιλικου. Το ράντσμα γίνεται όμως κατακέφαλα. Είναι αραγε ή ολη διαδικασια επιβιωμα της παλαιας χρησης αγιαστουρας τυπου ροπαλο; Δηλ. ή φιλάς το σταυρο ή σε κοπανάω με την αγιαστουρα. Τωρα βέβαια εισπράτεις και τα δύο.

Συμπερασμα: **Θρησκεια** και **ρόπαλο** είναι στενως συνδεδεμένα.

Αναφορές

ιδ'. Μετὰ δὲ ταῦτα κυνηγεσίῳ καταγγεληθέντος εἰς τὸ λεγόμενον Φιλοπάτιον, ἦν ὁ πρωτοστράτωρ κατὰ τὸν τύπον τοῦ βασιλέως προπορευόμενος; ** ἔφιππος, ἐπεφέρετο δὲ καὶ τὸ ῥόπαλον τῆ βασιλικῶν ἐπὶ τῆς ζώνης αὐτοῦ, ὃ βαρδοῦκιον οἶδε καλεῖν ἢ συνήθεια. Θορύβου δὲ κινουμένου ἀπὸ τῶν συμπληρούμενων τὸ κυνηγεσίῳ, ἐξέθορον ἐκ τῆς ὕλης λύκος παμμεγεθέστατος, ὥστε σχεδὸν πάντας διαπτοηθῆναι καὶ εἰς ταραχὴν ἐμπιστεῖν. Ὁρμήσας δὲ κατ' αὐτοῦ ὁ Βασίλειος, καὶ βίψας ἐξόπισθεν τὸ βασιλικὸν βαρδοῦκιον, ἔτυχε τοῦ θηρίου κατὰ τὸ μέσον τῆς κεφαλῆς καὶ ταύτην ἐδιχοτόμησεν. Ὁ δὲ Καίσαρ ὄπισθεν τοῦ βασιλέως κατὰ τὸ εἰωθὸς πορευόμενος καὶ τὸ γεγονὸς θεασάμενος εἶπε πρὸς τινὰς τῶν συνεπομένων συνήθων αὐτοῦ καὶ γνωστίων, ὅτι *Θίμαι πάσης τῆς γενεᾶς ἡμῶν τὴν κατάλυσιν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μέλλειν γενήσεσθαι* κατεστοχάζετο γὰρ καὶ τὸ * πρὸς πάντα τοῦτου ἐπιτυχὲς τι καὶ εὐτυχὲς καὶ τὴν δὲ ταῦτα τοῦ βασιλέως διάθεσιν πρὸς αὐτόν. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ παρὰ Λέοντος φασὶ τοῦ τηνικαῦτα ἐπὶ παντοδαπῇ σοφίᾳ πρωτεύοντος ἀκοῦσαι αὐτόν, ἐν τῷ πολλάκις περὶ τούτων πυνθάνεσθαι τοῦ ἀνδρός, πρῶτα μὲν, ὅτι *Ἐὰν νεανίσκου τινὸς εὐρίσκω τὴν κατάλυσιν τῆς ὁμῶν γενεᾶς* *

Jacques-Paul Migne

Patrologiae cursus completus, seu, Bibliotheca universalis

Τόμος 109 s. 241

9416.47 [80]

Κορνήλιος, κύριον· Κόροιθος, ὁ μαρός· κόρυθος, ὁ τραγλοδύτης· κόρος **κορύνη, ἡ ματζοῦκα**· Κορύβαντες, ἔθνος, *.....*, μύξα· κορύνη, ἡ ματζοῦκα· ⁴ Κοράνεια, πύλις· κόταβος, ὁ ἴχος· κότος, ἡ ὄργη· κότινος, ὁ ἐξ ἐλαίας στέφανος· κοτύλη, τὸ κοῖλον τῆς χειρός· καὶ τὰ λοιπά.

Ηρωδιανού Επμερισμοί σελ. 70

• Βάρ' τη νια με το καλάμι και τη γριά με τη ματσούκα

Ο ηλικιωμένος έχει αρκετή πείρα, επομένως τα λάθη δεν συγχωρούνται και οι ποινές είναι βαρύτερες.

Λαϊκή παροιμία.

Theocritus Bucol., Idyllia. {0005.001} close

ἠγνοίησεν ἰδῶν, ἐπεὶ αἰπόλῳ ἔξοχ' ἔώκει.
 ἐκ μὲν γὰρ λασίοιο δασύτριχος εἶχε τράγοιο (15)
 κνακὸν δέρμ' ὥμοισι νέας ταμίσιοιο ποτόσδον,
 ἀμφὶ δὲ οἱ στήθεσσι γέρων ἐσφίγγετο πέπλος
 ζωστήρι πλακερῶ, ροικὰν δ' ἔχεν ἀγριελαίῳ
 δεξιτερᾶ κορύναν. καὶ μ' ἀτρέμας εἶπε σεσαρῶς
 ὄμματι μειδιῶντι, γέλως δὲ οἱ εἶχετο χεῖλευς· (20)
 Ἕμιχίδα, πᾶ δὴ τὸ μεσαμέριον πόδας ἔλκεις,
 ἀνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐν αἵμασιαισι καθεύδει,
 οὐδ' ἐπιτυμβίδιοι κορυδαλλίδες ἠλαινοντι,
 ἢ μετὰ δαῖτ' ἄκλητος ἐπέγχει, ἢ τινος ἀστῶν

τεύχε' ἔχων ὁμοισιν Ἀρηιθόοιο ἄνακτος
> δίου Ἀρηιθόου. τὸν ἐπικλήσιν κορυνήτην
ἄνδρες κίχλη **ἀλλὰ σιδηρεΐη κορύνη**
οὔνεκ' ἄρ' οὐ
ἀλλὰ σιδηρεΐη κορύνη ῥήγνυσκε φάλαγγας.
τὸν Λυκόοργος ἔπεφνε δόλω, οὐ τι κράτει γε,
στενωπῶ ἐν ὁδῷ δθ' ἄρ' οὐ κορύνη οἱ ὄλεθρον
χραΐσμε σιδηρεΐη· πρὶν γάρ Λυκόοργος ὑποφθᾶς
δοῦρι μέσον περόνησεν, ὃ δ' ὕπτιος οὔδει ἐρείσθη·

Ομήρου Ἰλιάς Ραψ. 7 στ. 141

Το σκήπτρον

«Το βασιλικόν σκήπτρον καλῶς εξεταζόμενον οὐδέν ἄλλο εἶναι ἢ λαβή μάστιγος.»

Εμμανουήλ Ροΐδη, Ἄπαντα, «Ἀνέκδοτοι σκέψεις». Ε'. Ερμής, 1978. 368.

Το **σκηπτρον** (λ. των λυρικων και ποιητων) ηταν αρχικα **μπαστούνι, βακτηρία** (λ. των πεζογράφων) δηλαδη βοηθημα για να περπατάει κανεις. Ηδη την εποχη του Ομήρου είχε αποκτήσει διακοσμητικο και συμβολικο χαρακτηρα.

*Ο Χρύσης ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν
λυσόμενός τε θύγατρα φέρων τ' ἀπερείσι' ἄποινα,
στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἐκηβόλου Ἀπόλλωνος
χρυσέω ἀνά **σκήπτρω**,*

Ο Αγαμέμνων τον απωθεΐ απειλώντας τον ὅτι το **σκήπτρο** του δεν θα τον σώσει αν ξαναέλθει.

*μή σε γέρον κοίλησιν ἐγὼ παρὰ νηυσὶ κιχείω
ἢ νῦν δηθύνοντ' ἢ ὕστερον αὔτις ἰόντα,
μή νύ τοι οὐ χραΐσμη **σκήπτρον** καὶ στέμμα θεοῖο·*

--- Ο καβουρας

*"Ο Κάβουρας που τον θωρεΐ, χαράν μεγάλην πήρε:
-- Καλῶς το δείπνον το πωρνό, δείπνον το μεσημέρι.
Αν μου πομείνει και λίο, τραβῶ το μέσ' στην τρύπα.
Μια **ματσουκιά** του χάρισεν απάνω στο καπάκι,
αν ήταν πέτρα ράγιζε και μάρμαρον εσκόρπα,
που να 'ταν στεροκάροβο, επήγαινε και τα 'ρτει.
Οι Δράκοι που τ' ακούσασσι, 'που τα βουνά εφύγαν,
μα ο Θεός οργίστηκε και χάλαζα θα βρέξει.
Ἐπλωσε τα δαχτύλια του, τον Κωνσταντή αγκαλιάζει,
'πλώνει και τους δαχτύλους του, παίρνει του τη **ματσούκα**."
(Ο Κωσταντής και ο Κάβουρας, ακριτικό)*

Pasted from <ΠΗΓΗ>

-Γιατί οι δυό μας ύπατοι κ' οι πραίτορες εβγήκαν
σήμερα με τες κόκκινες, τες κεντημένες τόγες
γιατί βραχιόλια φόρεσαν με τόσους αμεθύστους,
και δαχτυλίδια με λαμπρά γυαλιστερά σμαράγδια
**γιατί να πιάσουν σήμερα πολύτιμα μπαστούνια
μ' ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλισμένα;**
Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα
και τέτοια πράγματα θαμπόνουν τους βαρβάρους.

Περμένοντας του Βαρβάρους - Κ. Π. Καβάφη

Απελατίκι

**dini, factis clarè rē ingerunt. Post istos, inquit, adfunt alij, & hi quidē
stationarii, ferentes gladios : post eos Tzacones, etiam hi cum ape-
laticijs, sive gladijs. Aut potius, ἀπελατίκιον, est omne teli genus,
ὅθεν τὸ ἀπελατίκιον. Nos in nostro idiomate dicimus, Ἐπιθητικὸν
id quod iudem generale, & τῷ ἀπελατίκιῳ planè τείρονται.**

Ποίηση

Απελατίκι

Σαφής παρομοίωση του με το πέος του γαϊδάρου.

ἐκ τὴν κοιλιά του ἔβγαλεν ὡσὰν ἀπελατίκι
μακρὺ, χοντρὸ καὶ κόκκινον, κ' ἦτον δίχως μανίκι.
λέγει μου· ἔλα γλίγωρα — τί στέκεις καὶ παντέχεις
γιὰ νὰ σοῦ κάμω τὴν δουλειὰ ἐκείνη ὅπου κατέχεις;
καὶ τρόμαξα, σὰν τ' ἄκουσα, κ' ἔχεσα τὸ βρακκί μου,
ἄφηκα καὶ τὰ ρούχά μου, γεμάτο τὸ σακκί μου,

Γαδάρου, λύκου κι' αλωπους διηγησις ωραία στ. 469

Τελευταία ενημέρωση: 7/11/2013

ΑΣ3 Βυζαντινό Λεξικό - Copyright© 2012 by Aris Stougiannidis